

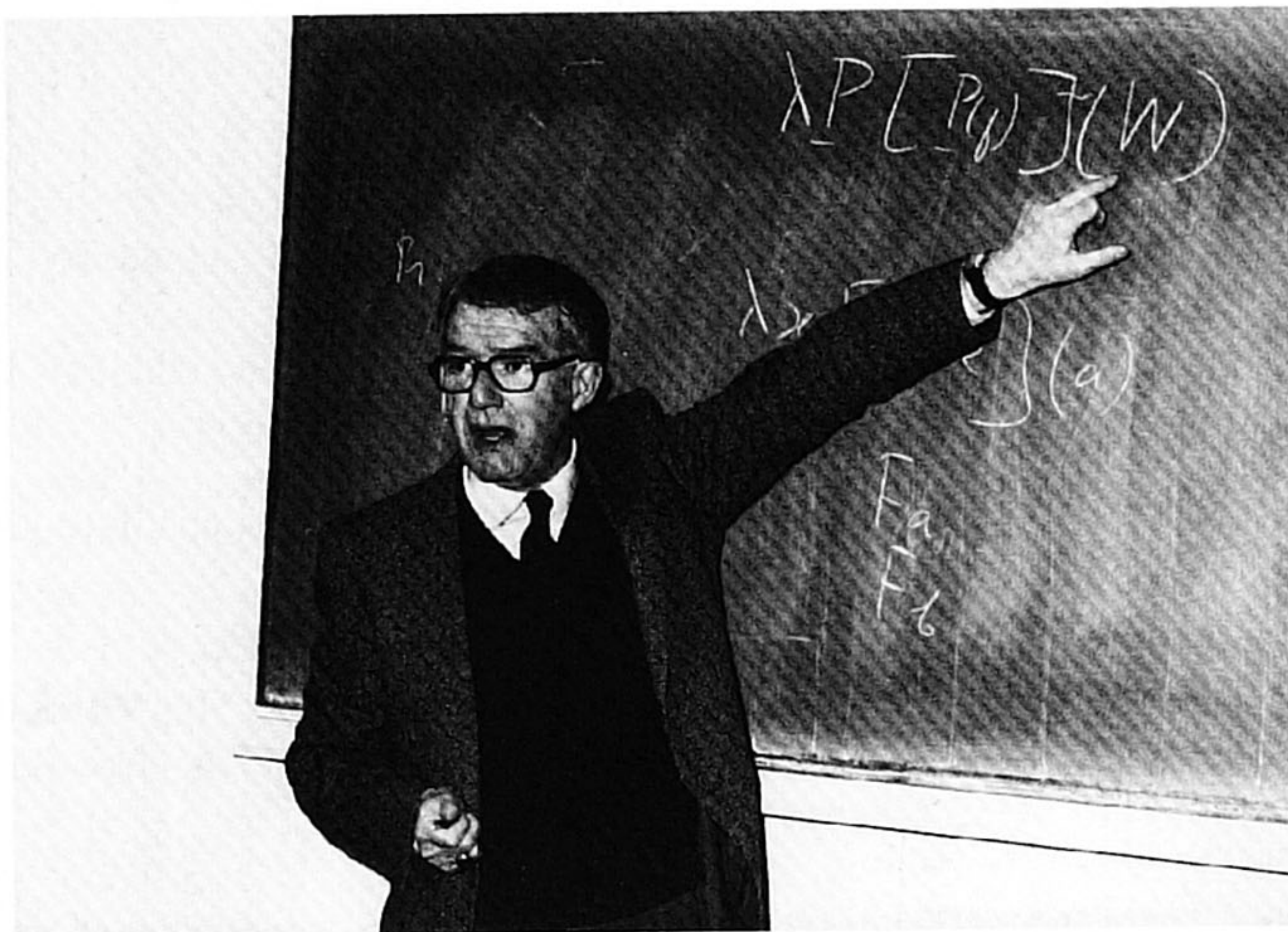
Een hartstocht voor nuchterheid

IN MEMORIAM GABRIEL NUCHELMANS

Op 1 augustus overleed prof.dr G.R. M. Nuchelmans (1922-1999), hoogleraar in de wijsbegeerte aan de Rijksuniversiteit te Leiden van 1964 tot 1987.

Gabriel Nuchelmans studeerde klassieke letteren in Nijmegen, liep college bij de logicus Bocheński en Graecus Gigon in Zwitserland en verbleef een jaar in Londen, waar hij de filosofen Ayer, Stuart Hampshire en Popper leerde kennen. In 1950 promoveerde hij te Nijmegen op een dissertatie over de Griekse termen 'philologos', 'philologia' en 'philologia'. Na een leraarschap in de klassieke talen van dertien jaar, eerst in Steenwijk en later aan het gymnasium te Velsen, werd hij in 1954 benoemd tot hoogleraar aan de juist opgerichte Centrale Interfaculteit van de Leidse universiteit, waar hij tot zijn emeritaat in 1987 doceerde. Aanvankelijk vooral geboeid door methodologische vragen van tekstinterpretatie, het wijsgerig empirisme, en de filosofie van de gewone taal die in de vijftiger jaren te Oxford bloeide, richtte hij zich later in zijn onderzoek op de geschiedenis van het begrip 'propositie', waarover hij naast vele artikelen in de jaren 1953-1983 drie Engelstalige boeken publiceerde. In het Nederlands verschenen van zijn hand een inleiding over *David Hume* (1965), *Proeven van analytisch filologen* (1967), een *Overzicht van de analytische wijsbegeerte* (1969), twaalf studies over *Wijsbegeerte en taal* (1967) en *Taalfilosofie, een inleiding* (1978). Na zijn emeritaat deed Nuchelmans nog een aantal historische studies het licht zien, onder andere over *Dilemmatic Arguments* (1991), totdat ziekte hem het werken onmogelijk maakte. Hij werd in 1975 lid van de Koninklijke Akademie, waar hij in de jaren 1981 tot 1984 de Afdeling Letterkunde voorzot, en was Ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw.

In zijn onderwijs propageerde Nuchelmans de filologische

GABRIEL NUCHELMANS

deugd van de akribie bij het lezen van teksten en een uiterst nauwkeurigheid en helderheid bij het formuleren van gedachten. Hij was wars van wijsgerige grootheidswaan van filosofen als Heidegger of Derrida, die hij ooit karakteriseerde als een 'ivresse des grandes profondeurs'. Wanneer duikers een bepaalde diepte bereiken, raken ze soms in 'de waan dat ze ook zonder hulpmiddelen wel adem kunnen halen. In die diepteroes rukken ze hun zuurstofmasker af..' Te vergelijken met

deze duikers, zijn 'filosofen die een overvloedige en grillige verbeelding de vrije loop laten, ongeremd door de toetsingsmiddelen die in eeuwen van moeizame bijstelling zijn veroverd.' Tegen allerlei hermeneutische modegrillen verdedigde Nuchelmans met hartstocht het nuchtere ambacht van de filologisch-historische interpretatie. Verschillende malen verwees hij met instemming naar de titel van een lezing van Jacob Friedrich Fries (1773-1843): *Das Lob der wissen-*

schaftlichen Trockenheit. Bij de velen die het voorrecht hebben gehad de leerschool van Nuchelmans te doorlopen, is zijn persoonlijke houding in de filosofie naar ik hoop deel geworden van het intellectueel geweten. Nuchelmans was een groot bewonderaar van de Britse filosoof John Lanshaw Austin. Aan het einde van zijn afscheidscollage in 1987 verwees hij naar een artikel in *The New Yorker* van 1961, waarin beschreven wordt wat Austin voor zijn collega's betekende: 'He did succeed in haunting most of the philosophers in England, and to his colleagues it seemed that this terrifying intelligence was never at rest... They would write some philosophical sentences and then read them over as Austin might, in an expressionless, frigid voice, and their blood would run cold.' Nuchelmans sprak de wens uit dat elke filosoof voor zichzelf mocht zijn wat Austin voor anderen betekende. Zijn onderwijs heeft zeker bijgedragen tot het kweken van een scherpe filosofische zelfkritiek, die tegenwoordig meer nodig is dan ooit. Nuchelmans zal in onze herinnering voortleven als een lichtend intellectueel voorbeeld en als een bijzonder beminlijk en innemend mens (*Herman Philipse*)

VEEL NIETZSCHE-VERTALINGEN

Er komen drie nieuwe vertalingen van *Also sprach Zarathustra* op de markt. De Arbeiderspers start bovendien een 'Nietzschebibliotheek', waarbinnen maar liefst twaalf vertalingen van werken van Nietzsche verschijnen.

Het ambitieuze 'Nietzsche-bibliotheek' project van de Arbeiderspers, onder eindredactie van Hans Driessen, moet in het voorjaar van 2000 klaar zijn. Het betreft deels bewerkingen van de oude vertalingen van Graftdijk en Hawinkels die door Michel van Nieuwstadt en Paul Beers onder handen zijn genomen (*De vrolijke wetenschap, Oneigentijdse be-*

schouwingen, Menselijk, al te menselijk, Voorbij goed en kwaad, Ecce homo, De antichrist, Genealogie der moraal en Morgenrood) en deels vertalingen door Hans Driessen: *Nietzsche contra Wagner, Het geval Wagner, Afgodenschemering*, plus een geïllustreerde versie van *De geboorte van de tragedie*. Bovendien verschijnen in de serie Privé-domein twee brievenboeken, geselecteerd en vertaald door Driessen. Het eerste boek van het project zal volgens planning in het voorjaar van 1997 uitkomen. Opvallende afwezigheid in deze bibliotheek is Nietzsches meest invloedrijke geschrift: *Also sprach Zarathustra*, maar daarin voorzien de twee an-

dere uitgeverijen. De Wereldbibliotheek komt in de toekomst zelfs met twee vertalingen van *Also sprach Zarathustra*: de oude vertaling van Marsman wordt herzien en daarnaast verschijnt een geheel nieuwe vertaling. Over het nut hiervan wil de Wereldbibliotheek niets loslaten, evenmin over wie de nieuwe versie op zich gaat nemen. Het enige wat men kwijt wil, is dat dit alles henzelf 'ook enigszins heeft verrast'. De Wereldbibliotheek krijgt concurrentie van Boom, die reeds in november met een *Aldus sprach Zarathustra* komt. Duidelijk is alvast dat de 'Uebersch' nu 'Bovenmens' heet. Wilfred Oranje, ondermeer bekend van zijn Freud- en Wittgensteinvertalingen, tekent hiervoor. (LV)